

บทที่ 1

ระบบเศรษฐกิจของไทยและเศรษฐกิจการเกษตร

ในระบบเศรษฐกิจของประเทศ ปกติแล้วจะประกอบขึ้นด้วยภาคเศรษฐกิจหลากหลายสาขา เพื่อทำหน้าที่ผลิตสินค้าและบริการต่างๆ ให้แก่สังคม ภาคเศรษฐกิจเหล่านี้สามารถจำแนกได้ออกเป็น 3 ภาค สำคัญๆ ได้แก่ (1) ภาคเกษตรกรรม (2) ภาคอุตสาหกรรม และ (3) ภาคบริการและอื่นๆ ซึ่งในแต่ละประเทศน้ำหนักของความสำคัญของทั้งสามภาคจะแตกต่างกันไป หากเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ภาคอุตสาหกรรมมักจะมีบทบาทสำคัญต่อประเทศ ถือเป็นเศรษฐกิจนำของประเทศ ส่วนประเทศที่กำลังพัฒนาหรือด้อยพัฒนา จะมีภาคเกษตรกรรมเป็นเศรษฐกิจนำของประเทศ ในบทนี้เราจะได้ศึกษาและทำความเข้าใจกับระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย อันเป็นตัวชี้ถึงระดับรายได้และความอยู่ดีกินดีของประชาชนในประเทศ และศึกษาถึงเศรษฐกิจในภาคการเกษตรว่ามีส่วนสำคัญกับเศรษฐกิจของประเทศอย่างไร ตลอดจนรายได้ของประชากรในภาคเกษตรกรรม เพื่อจะได้ใช้เป็นข้อมูลในการพัฒนาและตัดสินใจในการจัดการธุรกิจต่อไป

ความหมายของระบบเศรษฐกิจ

คำว่า เศรษฐกิจ ตามความหมายในพจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน ได้ให้ความหมายไว้ว่า "เศรษฐกิจ" หมายถึง งานอันเกี่ยวกับการผลิต การจำหน่ายจ่ายแจก และการบริโภคใช้สอยสิ่งต่างๆ ของชุมชน ส่วนคำว่า ระบบเศรษฐกิจนั้น ได้มีนักวิชาการทางด้านเศรษฐศาสตร์บางท่านได้ให้ความหมายของคำว่า "ระบบเศรษฐกิจ" (Economic System) ไว้ดังนี้

ระบบเศรษฐกิจ หมายถึง กลุ่มของหน่วยเศรษฐกิจต่างๆ ที่ประกอบกิจกรรมทางเศรษฐกิจต่างๆ เช่น การผลิต การบริโภคหรือการแจกจ่ายผลผลิตอยู่ภายใต้กรอบขนบธรรมเนียม ประเพณี วัฒนธรรม และกฎหมายเดียวกัน ลักษณะการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจจะเป็นไปในแบบแผนเดียวกัน (นราทิพย์ ชูติวงศ์, 2532, หน้า 8)

ระบบเศรษฐกิจ หมายถึง การรวมตัวของสถาบันทางธุรกิจกลุ่มหนึ่ง ที่มีการปฏิบัติการคล้ายคลึงกัน ระบบเศรษฐกิจของสินค้าใด หรือประเทศโดยอ้อมเป็นสิ่งที่กำหนดการดำเนินการในทางเศรษฐกิจของสังคมและประเทศนั้นๆ (เชาว์ วิจารณ์แสง, 2540, หน้า 21)

กล่าวโดยสรุปคือ ระบบเศรษฐกิจ เป็นกลุ่มของหน่วยเศรษฐกิจหลายๆหน่วยที่มีการประกอบกิจกรรมหรือมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกันทางด้านเศรษฐกิจ ไม่ว่าจะเป็ทางตรงหรือทางอ้อม หน่วยเศรษฐกิจดังกล่าว ได้แก่ (1) ภาคครัวเรือน (2) ภาคธุรกิจ และ(3) ภาครัฐบาล หากกล่าวถึงระบบเศรษฐกิจของภูมิภาคก็จะหมายถึงหน่วยเศรษฐกิจทั้งหมดในภูมิภาคนั้นๆ หากกล่าวถึงระบบเศรษฐกิจของประเทศก็จะหมายถึงภาพรวมของทั้งประเทศคือทุกภูมิภาค และหากกล่าวถึงระบบเศรษฐกิจโลกก็จะหมายถึงประเทศต่างๆทุกประเทศในโลกที่เป็นตัวกำหนดทิศทางของเศรษฐกิจโลก เพียงแต่ว่าแต่ละประเทศมีอิทธิพลต่อเศรษฐกิจโลกมากน้อยแตกต่างกัน

ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจ

ไม่ว่าระบบเศรษฐกิจจะมีความกิจกรรมยุ่งยากซับซ้อนในการผลิต จำหน่ายหรือบริโภคเพียงใดก็ตาม ปัญหาพื้นฐานที่ทุกระบบเศรษฐกิจจะต้องเผชิญก็คือ การมีทรัพยากรการผลิตหรือปัจจัยการผลิตที่จำกัดที่จะสามารถตอบสนองความต้องการของทุกคนในสังคมได้ ดังนั้นทุกๆสังคมจึงต้องประสบปัญหา ดังต่อไปนี้

1. ผลิตอะไร (What)

เป็นปัญหาแรกที่ต้องเผชิญ คือ ต้องตัดสินใจเลือกผลิตสินค้าและบริการชนิดใด หากต้องการผลิตสินค้าหลายๆชนิดก็ต้องเลือกว่าจะผลิตสินค้าแต่ละชนิดนั้นเป็นจำนวนเท่าใด หากเลือกผลิตชนิดใดชนิดหนึ่งมากก็ต้องลดการผลิตสินค้าชนิดอื่นๆลง เนื่องจากว่าทรัพยากรหรือปัจจัยการผลิตนั้นมีอยู่อย่างจำกัด นั่นเอง

2. ผลิตอย่างไร (How)

เมื่อตัดสินใจปัญหาแรกได้แล้ว ปัญหาต่อไปก็คือว่าจะผลิตอย่างไรจึงได้ประสิทธิภาพ หรือเสียต้นทุนน้อยที่สุดเท่าที่ทำได้แต่คุณภาพได้ในระดับที่ต้องการ ปัญหาดังกล่าวเป็นที่มาของการเลือกใช้เทคนิคกรรมวิธีหรือกระบวนการในการผลิต รวมถึงการเลือกใช้ปัจจัยการผลิตหรือวัตถุดิบด้วย

3. ผลิตเพื่อใคร (For Whom)

สำหรับปัญหาสุดท้าย นั่นคือ ต้องทราบเรื่องของการกระจายสินค้าและบริการที่ผลิตได้ว่าจะผลิตเพื่อใครหรือขายให้กับใครนั่นเอง ในทางปฏิบัติที่ถูกต้องตามหลักการเราควรต้องรู้คำตอบข้อนี้ก่อนเราจึงจะทำการผลิต เป็นเรื่องของการเจาะกลุ่มเลือกผู้บริโภค ผู้ที่สามารถซื้อสินค้าได้นั้นต้องเป็นผู้ที่ต้องการจะซื้อและมีอำนาจซื้อได้ด้วย

ระบบเศรษฐกิจของประเทศ

ระบบเศรษฐกิจของประเทศ สามารถแบ่งออกได้เป็น 4 ระบบคือ

1. ระบบทุนนิยม (Capitalistic System)

เราอาจเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าระบบเสรีนิยม ลักษณะของระบบนี้คือ ทุกคนมีกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินและเสรีภาพเต็มที่ในการเลือกประกอบอาชีพ เพื่อดำเนินการผลิตหรือซื้อขายสินค้า เพื่อให้ได้กำไร ภายใต้กรอบของกฎหมายของประเทศนั้นๆ ระบบนี้จึงถือว่าให้เสรีภาพกับประชาชนหรือองค์การเอกชนมากที่สุด ในการเลือกและตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมทางเศรษฐกิจทุกชนิด ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมจะมีแต่ในประเทศที่มีการปกครองระบอบประชาธิปไตยเท่านั้นการจะเป็นทุนนิยมอย่างแท้จริงนั้น รัฐบาลจะต้องไม่เข้ามาเกี่ยวข้องหรือควบคุมกิจกรรมทางเศรษฐกิจใดของวงการธุรกิจ ควรปล่อยให้เป็นที่หน้าของธุรกิจและผู้บริโภคที่จะตกลงกันอย่างเสรี หรือถ้ามีก็ต้องน้อยที่สุด

2. ระบบสังคมนิยม (Socialistic System)

ระบบสังคมนิยมนับว่าเป็นปรัชญาและแนวความคิดของรัฐบาลและพรรคการเมืองของประเทศที่มีระบบเศรษฐกิจแบบสังคมนิยม เนื่องจากระบบทุนนิยมเป็นระบบที่มีเสรีภาพมากเกินไปจนทำให้เกิดปัญหาความไม่เสมอภาค ดังนั้นจึงเห็นว่าเสรีภาพส่วนบุคคลควรถูกจำกัดได้เพื่อประโยชน์ของสังคม ระบบสังคมนิยมให้เสรีภาพกับทุกคนเลือกอาชีพการทำงาน เพื่อยกระดับของฐานะทางการเงินให้สูงขึ้น แต่ระบบสังคมนิยมก็ต้องการจัดระบบความเหลื่อมล้ำไม่เท่าเทียมกันในสังคม ต้องการให้ประชาชนทุกคนได้รับการศึกษา มีการแบ่งปันสินค้าและบริการให้ทั่วถึงประชาชนทุกคนในประเทศเช่นเดียวกัน เพื่อที่จะให้การดำเนินการด้านเศรษฐกิจเป็นประโยชน์ต่อสังคมโดยรวม เช่น ลดปัญหาแรงงานหรือการว่างงาน ลดปัญหาด้านการรักษาพยาบาล ลดปัญหาเรื่องที่อยู่อาศัย ลดแหล่งเสื่อมโทรม การจัดวางผังเมืองหรือบริการต่างๆ เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี เป็นต้น รัฐบาลจะเข้ามาควบคุมหรือบริหารจัดการทันทีที่เห็นว่าเกิดปัญหาในสังคม

3. ระบบคอมมิวนิสต์ (Communitic System)

ระบบคอมมิวนิสต์ เป็นระบบเศรษฐกิจและการเมืองที่คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) ได้เป็นเจ้าของและนำมาใช้ในศตวรรษที่ 20 ในประเทศเช่น ประเทศรัฐเซีย ประเทศจีน และประเทศคิวบา ตามทฤษฎีแล้ว ระบบนี้ทรัพย์สินทุกอย่างเป็นของรัฐ รัฐเป็นผู้วางแผนเกี่ยวกับการผลิต การอุปโภคและบริโภคและการจำหน่ายจ่ายแจกสินค้าไปยังประชาชน องค์การเอกชนไม่มีสิทธิเสรีภาพในการเลือกหรือตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรมใดๆทางเศรษฐกิจ ในระบบคอมมิวนิสต์

จะมีความแตกต่างในฐานะของบุคคลน้อยมาก ทุกคนจะต้องเต็มใจและร่วมมือกันผลิตให้ได้มากที่สุดเพื่อผลประโยชน์ของประเทศ และทุกคนในประเทศมีสิทธิเท่าเทียมกันในด้านการบริโภคด้วยเช่นกัน รัฐบาลกลางตามทฤษฎีของคาร์ล มาร์กซ์ จะได้รับการเลือกตั้งให้เป็นตัวแทนของประชาชน และเป็นผู้กำหนดกฎเกณฑ์ในการแบ่งปันผลผลิตเพื่อการบริโภคและการบริการ กำหนดคุณภาพของสินค้า และกำหนดว่าจะใช้วิธีการผลิตอย่างไร รวมถึงใครจะเป็นผู้บริโภค ดังนั้นรัฐบาลกลางจึงเสมือนเป็นนายจ้างและประชาชนเป็นลูกจ้าง

4. ระบบผสม (Mixed System)

เป็นระบบที่มีลักษณะการผสมผสานระหว่างระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมกับสังคมนิยม โดยนำลักษณะที่สำคัญของทั้งสองระบบมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการบริหารประเทศ และเป็นประโยชน์ต่อสังคม กล่าวคือ รัฐบาลจะใช้แนวทางตามระบบสังคมนิยมคือ รัฐบาลจะเข้ามาควบคุมและวางแผนการผลิตในกิจกรรมที่เป็นเรื่องของความมั่นคง ความปลอดภัยของประเทศ ซึ่งหมายถึงหน่วยงานซึ่งเป็นกองกำลังของประเทศ เช่น ทหาร ตำรวจหรือการผลิตอาวุธร้ายแรง เป็นต้น และเข้ามาควบคุมกิจกรรมที่เกี่ยวกับเศรษฐกิจโดยส่วนรวม อันเป็นพื้นฐานในการดำรงชีพของประชาชนส่วนใหญ่ ซึ่งหมายถึง กิจกรรมสาธารณูปโภค สาธารณูปการ อันได้แก่ ไฟฟ้า ประปา การสื่อสารโทรคมนาคม การขนส่ง เป็นต้น ส่วนลักษณะของทุนนิยมที่นำมาใช้คือ รัฐจะไม่นำมาใช้กับการประกอบการธุรกิจ การผลิตและจำหน่ายจ่ายแจกสินค้าและบริการ รัฐจะไม่ควบคุมเพื่อให้การผลิตและการจำหน่ายสินค้าเป็นไปตามกลไกของราคา ให้กลไกราคาเป็นเครื่องจัดสรรทรัพยากรที่จะนำไปสู่ผู้บริโภค ทั้งนี้เพื่อให้เศรษฐกิจสามารถเติบโตได้ด้วยการแข่งขันของผู้ประกอบการ อีกทั้งการแข่งขันจะเป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการพัฒนาของสินค้าได้

เศรษฐกิจประเทศไทย

ในอดีตประเทศไทยซึ่งเป็นประเทศกสิกรรมประชากรส่วนใหญ่ประกอบอาชีพการเกษตร สินค้าที่ประเทศไทยส่งออก และนำรายได้หลักเข้าสู่ประเทศไทยเป็นสินค้าด้านการเกษตรเป็นส่วนมาก ปัจจุบันภาคอุตสาหกรรมได้รับการส่งเสริมและพัฒนามากขึ้น จึงเข้ามาแทนที่สินค้าเกษตรกรรม เราจะได้ศึกษารายการสินค้าที่ประเทศไทยได้นำเข้าและส่งออก ดังต่อไปนี้

ตารางที่ 1 โครงสร้างสินค้าออกของประเทศไทยปี 2544-2548

มูลค่า: ล้านบาท

ปี	รวม	สินค้า เกษตรกรรม	สินค้า อุตสาหกรรม การเกษตร	สินค้า อุตสาหกรรม	สินค้าแร่ และเชื้อเพลิง	สินค้า อื่นๆ
2544	2,884,703.9	312,527.8	213,492.5	2,171,481.9	90,699.8	96,501.98
2545	2,923,941.4	305,417.5	218,941.6	2,226,390.1	85,905.4	87,286.8
2546	3,325,630.1	365,037.5	247,582.4	2,542,797.9	95,639.7	74,572.6
2547	3,874,823.8	414,646.8	255,844.3	2,994,925.4	148,087.2	61,320.1
2548	4,436,676.4	419,626.7	281,447.8	3,465,215.6	206,946.6	63,439.7

หมายเหตุ ปี 2548 เป็นตัวเลขเบื้องต้น

ที่มา: (กรมส่งเสริมการส่งออก, 2548)

จากตารางที่ 1 เมื่อพิจารณามูลค่าที่ได้จากกลุ่มสินค้าต่างๆ พบว่าไม่ว่าจะเป็นปีใด นับตั้งแต่ปี 2544 จนถึงปัจจุบัน กลุ่มของสินค้าที่ทำให้ประเทศได้รับรายได้จากการส่งออกมากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ (1) สินค้าอุตสาหกรรม (2) สินค้าเกษตรกรรม (3) สินค้าอุตสาหกรรม การเกษตร

อย่างไรก็ดีหากพิจารณาในส่วนของการเกษตร ทั้งรายได้จากสินค้าเกษตรอย่างเดียวหรือ รายได้จากสินค้าเกษตรกรรมและสินค้าอุตสาหกรรมการเกษตรรวมกันก็ถือว่าเป็นตัวเลขที่ไม่น้อย ที่เดียว ทั้งนี้อย่างที่กล่าวไปแล้วในตอนต้นว่า ประเทศไทยนั้นเป็นประเทศที่มีพื้นฐานอยู่บน การเกษตรกรรมมาก่อนนั่นเอง สำหรับรายการสินค้าส่งออกที่สำคัญ 20 รายการแรก (ปี 2548) ได้แก่

1. เครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ
2. รถยนต์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ

3. แผงวงจรไฟฟ้า
4. ยางพารา
5. เม็ดพลาสติก
6. อัญมณีและเครื่องประดับ
7. เสื้อผ้าสำเร็จรูป
8. เครื่องรับวิทยุโทรทัศน์และส่วนประกอบ
9. น้ำมันสำเร็จรูป
10. เครื่องปรับอากาศและส่วนประกอบ
11. ผลิตภัณฑ์ยาง
12. เหล็ก เหล็กกล้าและผลิตภัณฑ์
13. เคมีภัณฑ์
14. อาหารทะเลกระป๋องและแปรรูป
15. เครื่องจักรกลและส่วนประกอบเครื่องจักรกล
16. ข้าว
17. เครื่องใช้ไฟฟ้าและส่วนประกอบอื่นๆ
18. ผลิตภัณฑ์พลาสติก
19. เครื่องยนต์สันดาปภายในแบบลูกสูบและส่วนประกอบ
20. น้ำมันดิบ

และ กลุ่มประเทศหรือประเทศที่ถือเป็นตลาดสินค้าส่งออกที่สำคัญของไทย (ข้อมูลปี 2548) เรียงตามลำดับ ได้แก่

1. กลุ่มประเทศอาเซียน (965,767.6)
2. สหรัฐอเมริกา (683,096.5)
3. ญี่ปุ่น (605,582.3)
4. สหภาพยุโรป (570,892.1)

สำหรับรายจ่ายของประเทศเราสามารถพิจารณาจากข้อมูลของการนำสินค้าเข้าประเทศได้ ดังข้อมูลต่อไปนี้

ตารางที่ 2 โครงสร้างสินค้านำเข้า

มูลค่า: ล้านบาท

ปี	รวม	เชื้อเพลิง	ทุน	วัตถุดิบ และกึ่ง สำเร็จรูป	อุปโภค บริโภค	ยานพาหนะ และอุปกรณ์ ขนส่ง	สินค้า อื่นๆ
2544	2,752,346.1	331,991.9	866,370.5	1,229,929.7	214,220.2	90,787.3	19,046.4
2545	2,774,840.2	321,025.6	841,188.4	1,272,364.7	216,718.7	99,923.2	23,619.7
2546	3,138,776.0	373,778.8	951,223.7	1,406,785.1	240,100.5	131,294.8	35,593.2
2547	3,801,171.0	531,708.7	1,074,141.2	1,731,031.0	276,104.6	150,402.2	37,783.3
2548	4,756,000.5	842,737.4	1,360,781.4	2,012,335.2	317,827.7	163,764.3	58,554.5

หมายเหตุ ปี 2548 เป็นตัวเลขเบื้องต้น

ที่มา: (กรมส่งเสริมการค้าระหว่างประเทศ, 2548)

จากตารางที่ 2 เมื่อพิจารณามูลค่าที่ได้จากกลุ่มสินค้าต่างๆ พบว่าไม่ว่าจะเป็นปีใด นับตั้งแต่ปี 2544 จนถึงปัจจุบัน กลุ่มของสินค้าที่ทำให้ประเทศได้รับรายได้จากการนำเข้ามากที่สุด 3 อันดับแรก ได้แก่ (1) วัตถุดิบและกึ่งสำเร็จรูป (2) ทุน (3) เชื้อเพลิง

จากกลุ่มของสินค้านำเข้าจะเห็นว่ามันเป็นสิ่งที่เราผลิตไม่ได้ เราจึงต้องนำเข้า และประเทศไทยนำเข้าสินค้าอุปโภคบริโภค(กลุ่มเกษตร)น้อยกว่ากลุ่มอื่นๆ สำหรับรายการสินค้านำเข้าที่สำคัญ 20 รายการแรก (ปี 2548) ได้แก่

- 1 น้ำมันดิบ
- 2 เครื่องจักรกลและส่วนประกอบ
- 3 เครื่องจักรไฟฟ้าและส่วนประกอบ
- 4 เคมีภัณฑ์
- 5 แผงวงจรไฟฟ้า
- 6 เครื่องคอมพิวเตอร์ อุปกรณ์และส่วนประกอบ

- 7 เหล็ก เหล็กกล้าและผลิตภัณฑ์
- 8 สินแร่โลหะอื่นๆ เศษโลหะและผลิตภัณฑ์
- 9 เครื่องเพชรพลอย อัญมณี เงินแท่งและทองคำ
- 10 ส่วนประกอบและอุปกรณ์ยานยนต์
- 11 ผลิตภัณฑ์โลหะ
- 12 น้ำมันสำเร็จรูป
- 13 เครื่องมือ เครื่องใช้ทางวิทยาศาสตร์ การแพทย์ การทดสอบ
- 14 ผลิตภัณฑ์ทำจากพลาสติก
- 15 เครื่องบิน เครื่องร่อน อุปกรณ์การบินและส่วนประกอบ
- 16 เครื่องใช้ไฟฟ้าในบ้าน
- 17 เครื่องใช้เบ็ดเตล็ด
- 18 พืชและผลิตภัณฑ์จากพืช
- 19 ก๊าซธรรมชาติ
- 20 สัตว์น้ำสด แช่เย็น แช่แข็ง แปรรูปและกึ่งสำเร็จรูป

และ กลุ่มประเทศหรือประเทศที่ถือเป็นตลาดสินค้าส่งออกที่สำคัญของไทย (ข้อมูลปี 2548) เรียงตามลำดับ ได้แก่

- 1 ญี่ปุ่น (1,048,235.7)
- 2 กลุ่มประเทศอาเซียน (870,141.9)
- 3 สหภาพยุโรป (421,226.7)
- 4 สหรัฐอเมริกา (349,436.5)

หากพิจารณาในแง่ของดุลการค้า ซึ่งหมายถึง ความต่างกันระหว่างมูลค่าของสินค้าที่ส่งออกนอกประเทศกับสินค้าที่นำเข้ามาในประเทศ ถ้ามูลค่าของสินค้าที่ส่งออกสูงกว่ามูลค่าของสินค้าที่นำเข้ามาในประเทศ เรียกว่า ดุลการค้าได้เปรียบ ถ้ามูลค่าของสินค้าที่นำเข้าสูงกว่ามูลค่าของสินค้าที่ส่งออก เรียกว่า ดุลการค้าเสียเปรียบ (พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน, 2548) พบว่าประเทศไทย มีดุลการค้าได้เปรียบในปี 2546-2547 และดุลการค้าเสียเปรียบทั้งในช่วงปี 2548 ดังตัวเลขในตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แสดงการเปรียบเทียบดุลการค้าปี 2546-2548

ล้านบาท

ปี	นำเข้า	ส่งออก
2546	3,138,776.0	3,325,630.1
2547	3,801,171.0	3,874,823.8
2548	4,756,000.5	4,436,676.4

ที่มา: (ดัดแปลงจาก กรมส่งเสริมการค้าส่งออก, 2548)

รายได้ของประเทศไทย

การพิจารณาถึงความเจริญก้าวหน้าด้านเศรษฐกิจของประเทศใดประเทศหนึ่งได้เป็นที่ยอมรับกันว่าต้องวัดจากรายได้ของประเทศนั้น ในภาพรวมที่เราเรียกว่า "รายได้ประชาชาติ" (National Income) หมายถึง มูลค่าของสินค้าและบริการขั้นสุดท้ายที่ประเทศผลิตได้ในระยะเวลาหนึ่งๆ โดยปกติจะคิดระยะเวลา 1 ปี ซึ่งเป็นรายได้รวมของประชากรในประเทศนั้น หากวัดด้วยจำนวนประชากรทั้งหมดในประเทศ วิธีการคำนวณรายได้ประชาชาติกระทำได้ 3 วิธี คือ

1. การคำนวณรายได้ประชาชาติทางด้านผลิตภัณฑ์
2. การคำนวณรายได้ประชาชาติทางด้านรายได้
3. การคำนวณรายได้ประชาชาติทางด้านรายจ่าย

การคำนวณทั้งสามวิธีจะได้ค่ารายได้ประชาชาติเท่ากันเนื่องจากการวัดค่าผลิตภัณฑ์รายได้ และรายจ่ายอันเดียวกันแต่ใช้วิธีการวัดที่แตกต่างกันเท่านั้น กล่าวคือ รายได้ของครัวเรือนมาจากการขายปัจจัยการผลิต รายได้จากการขายแรงงานก็จะเป็น "ค่าจ้าง" การขายบริการที่ดินหรือสิ่งก่อสร้าง ผลตอบแทนที่ได้ก็จะเรียกว่า "ค่าเช่า" การขายบริการของทุน ผลตอบแทนก็จะเรียกว่า "ดอกเบี้ย" และผลตอบแทนของสถานประกอบการก็จะเรียกว่า "กำไร" แต่ถ้ามองในแง่ของหน่วยธุรกิจสิ่งเหล่านี้ก็กลายเป็นต้นทุนของธุรกิจไป รายได้ที่ครัวเรือนได้รับมา ครัวเรือนจะใช้จ่ายในเพียงบางส่วนเพื่อ "การบริโภค" และส่วนที่เหลือจะเก็บไว้เพื่อ "การออม"

เราสามารถเขียนสมการเพื่อเพิ่มความเข้าใจในคำว่า "รายได้ประชาชาติ" ได้ดังนี้

$$\begin{aligned} \text{รายได้ประชาชาติ} &= \text{มูลค่าของผลิตภัณฑ์ประชาชาติ} \\ &\text{และ} \\ \text{มูลค่าของผลิตภัณฑ์ประชาชาติ} &= \text{มูลค่าของค่าจ้าง+ค่าเช่า+ดอกเบี๋ย+กำไร} \\ &\text{และ} \\ \text{รายได้ประชาชาติ} &= \text{การบริโภค+การออม} \end{aligned}$$

สำหรับประเทศที่มีความเจริญก้าวหน้าทางเศรษฐกิจและเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว มักจะมีรายได้ต่อหัวสูงกว่าประเทศที่กำลังพัฒนาหรือด้อยพัฒนา ซึ่งกล่าวอีกนัยหนึ่งคือ ประชากรในประเทศที่พัฒนาแล้วจะมีความอยู่ดีกินดีมีรายได้มากกว่าประเทศที่กำลังพัฒนาหรือด้อยพัฒนา เราสามารถศึกษาวิเคราะห์ความเป็นไปของรายได้ประชาชาติได้จากตารางดังต่อไปนี้

ตารางที่ 4 รายได้ประชาชาติ ตามราคาประจำปี จำแนกตามประเภทของรายได้ พ.ศ. 2543-2546

ประเภทรายได้	ล้านบาท			
	2543	2544	2545	2546 ^P
ค่าตอบแทนแรงงานของลูกจ้าง	1,541,412	1,602,367	1,670,179	1,763,841
รายได้จากการเกษตรและการประกอบกิจการที่ไม่ใช่นิติบุคคลอื่นๆ	1,396,421	1,418,329	1,465,939	1,646,448
รายได้ของเกษตรกร	291,623	315,560	354,691	427,277
รายได้ส่วนบุคคลอื่นๆ	1,107,542	1,115,735	1,111,248	1,219,171
รายได้จากทรัพย์สินของครัวเรือนและสถาบันไม่แสวงหากำไร	258,026	243,904	248,804	271,017
ค่าเช่า	38,876	39,070	39,423	40,227
ดอกเบี๋ย	145,090	123,777	109,581	99,555
เงินปันผล	39,571	35,651	42,772	55,177
ผลประโยชน์ที่ได้รับจากกรมธรรม์ประกันชีวิตและกองทุนบำเหน็จบำนาญและสำรองเลี้ยงชีพ	34,489	45,406	57,028	76,058
เงินออมของนิติบุคคล	311,602	362,654	443,814	444,506

ภาษีเงินได้นิติบุคคล	154,673	159,117	183,756	233,304
เงินโอนจากนิติบุคคล	5,526	6,008	6,687	8,577
รายได้จากทรัพย์สินและการประกอบการของรัฐบาล	48,117	57,275	60,717	67,755
หัก: ดอกเบี้ยสาธารณะ	55,643	60,234	72,139	86,445
ดอกเบี้ยหนี้บริโภค	34,596	32,669	34,687	39,617
รายได้ประชาชาติ (บาท)	3,635,237	3,776,160	3,978,942	4,314,811

^P ตัวเลขเบื้องต้น

ที่มา: (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2548)

จากตารางที่ 4 รายได้ประชาชาติเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ จนถึงปี 2546 ประเทศไทยมีรายได้ประชาชาติรวม 4,314,811 ล้านบาทซึ่งมาจากแหล่งรายได้ 7 รายการหลัก เรียงตามลำดับรายได้จากมากไปหาน้อย ได้แก่

1. ค่าตอบแทนแรงงานของลูกจ้าง (1,763,841)
2. รายได้จากภาษีและการประกอบการที่ไม่ใช่นิติบุคคลอื่นๆ (1,646,448)
3. เงินออมของนิติบุคคล (444,506)
4. รายได้จากทรัพย์สินของครัวเรือนและสถาบันไม่แสวงหากำไร (271,017)
5. ภาษีเงินได้นิติบุคคล (233,304)
6. รายได้จากทรัพย์สินและการประกอบการของรัฐบาล (67,755)
7. เงินโอนจากนิติบุคคล (8,577)

(สำหรับรายได้ประชาชาติที่มาจากรายได้ของเกษตรกร จำนวน 427,277 ล้านบาท คิดเป็นร้อยละ 9.90 ของรายได้ประชาชาติทั้งหมด)

นักวิชาการทางด้านเศรษฐศาสตร์ถือว่า รายได้ประชาชาติเป็นส่วนประกอบที่สำคัญของระบบเศรษฐกิจของประเทศ และเป็นเครื่องชี้วัดถึงความมั่งคั่งของประเทศนั้นๆ แต่ทั้งนี้จะต้องพิจารณาถึงจำนวนประชากรหรือพลเมืองของประเทศนั้นๆ ด้วย เนื่องจากประเทศที่มีพลเมืองมากกว่ามักมีรายได้ประชาชาติมากกว่า จะกล่าวถึงความมั่งคั่งที่อยู่ดีกินดีในทันทีไม่ได้ ต้องเปรียบเทียบเฉลี่ยเป็นรายบุคคลด้วย นอกจากนี้การทราบถึงการกระจายรายได้หรือความเหลื่อม

ล้าต่ำสุดของรายได้ประชากรในแต่ละภูมิภาค จะทำให้ทราบความสามารถในการผลิตของแต่ละภูมิภาคด้วย และรัฐบาลของประเทศก็จะนำข้อมูลดังกล่าวไปใช้ในการพัฒนาเศรษฐกิจในแต่ละภูมิภาคได้อย่างถูกต้องมีประสิทธิภาพ อันจะนำไปสู่การเพิ่มรายได้ของประเทศให้มากขึ้น ประชากรก็จะมีความกินดีอยู่ดียิ่งขึ้นต่อไป ข้อมูลรายได้เฉลี่ยต่อหัวเป็นดังนี้

ตารางที่ 5 รายได้เฉลี่ยต่อหัวของประชากร จำแนกตามภาค และจังหวัด พ.ศ. 2544-2547

บาท

ภาคและจังหวัด	2544	2545	2546	2547 ^P
ทั่วราชอาณาจักร	81,915	86,294	93,164	102,447
กรุงเทพมหานครและปริมณฑล	232,525	232,933	241,100	260,195
กรุงเทพมหานคร	253,306	253,858	262,853	284,447
นครปฐม	96,226	101,803	111,581	117,564
นนทบุรี	77,552	76,242	75,087	80,927
ปทุมธานี	191,601	170,945	187,574	213,237
สมุทรปราการ	324,515	332,245	331,287	359,435
สมุทรสาคร	330,733	352,566	390,581	415,983
ภาคกลาง	116,271	125,841	145,153	162,412
ชัยนาท	51,238	53,312	52,749	58,203
พระนครศรีอยุธยา	245,977	265,974	331,946	380,055
ลพบุรี	67,221	72,042	73,723	80,625
สระบุรี	113,144	126,489	136,543	147,437
สิงห์บุรี	55,766	58,814	65,337	70,821
อ่างทอง	48,547	51,487	54,638	61,285
ภาคตะวันออก	162,529	179,529	201,985	229,877
จันทบุรี	43,115	45,127	48,631	53,938
ฉะเชิงเทรา	123,629	146,150	166,806	187,690
ชลบุรี	232,553	249,290	286,796	325,488
ตราด	58,559	59,755	60,815	65,407
นครนายก	50,030	51,679	56,095	62,244
ปราจีนบุรี	73,094	119,573	133,229	142,072

ระยอง	478,621	524,466	599,808	719,718
สระแก้ว	31,795	32,280	33,697	36,561
ภาคตะวันตก	61,221	65,737	71,455	78,961
กาญจนบุรี	56,268	58,862	60,538	65,655
ประจวบคีรีขันธ์	67,782	71,550	78,302	90,310
เพชรบุรี	69,268	71,235	75,876	89,915
ราชบุรี	82,143	93,146	101,690	106,336
สมุทรสงคราม	48,579	48,971	54,005	61,929
สุพรรณบุรี	41,251	43,614	50,101	56,422
ภาคเหนือ	37,979	41,932	45,342	50,733
กำแพงเพชร	41,464	53,751	66,519	71,389
เชียงใหม่	27,722	29,267	30,237	34,287
ตาก	49,412	55,113	57,459	61,770
นครสวรรค์	36,729	37,741	42,862	47,008
น่าน	37,894	44,176	50,331	56,336
พะเยา	26,758	30,062	31,829	35,826
พิจิตร	26,530	29,897	29,713	35,023
พิษณุโลก	32,213	36,424	41,630	49,571
เพชรบูรณ์	41,247	45,395	48,814	53,507
แพร่	29,448	30,159	32,210	38,609
แม่ฮ่องสอน	27,709	30,779	33,678	40,029
ลำปาง	26,288	27,401	28,317	32,863
ลำพูน	42,992	45,371	45,445	48,726
สุโขทัย	97,551	108,225	113,156	129,556
อุตรดิตถ์	31,168	30,751	33,956	39,048
อุทัยธานี	32,585	36,244	40,378	47,103
	35,030	37,067	40,415	45,636
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	24,777	26,746	29,224	32,099
กาฬสินธุ์	21,424	24,878	26,746	29,937
ขอนแก่น	38,914	43,429	49,617	56,141
ชัยภูมิ	24,495	24,950	26,692	28,615
นครพนม	22,938	24,263	26,711	34,806

นครราชสีมา	34,652	37,545	41,766	45,618
บุรีรัมย์	19,914	23,275	23,409	26,115
มหาสารคาม	21,929	22,686	26,036	28,795
มุกดาหาร	24,194	24,313	24,253	26,982
ยโสธร	20,446	22,560	24,233	27,748
ร้อยเอ็ด	21,932	22,996	24,592	27,268
เลย	28,772	29,245	32,197	35,036
ศรีสะเกษ	18,941	19,459	21,117	24,248
สกลนคร	20,440	22,006	25,430	25,642
สุรินทร์	19,590	20,200	21,364	23,662
หนองคาย	19,834	23,005	24,794	24,744
อุดรธานี	26,347	28,491	32,768	36,100
อุบลราชธานี	24,077	27,376	29,235	31,363
หนองบัวลำภู	15,323	14,676	15,911	16,808
อำนาจเจริญ	17,213	16,835	17,140	18,407
ภาคใต้	55,761	60,577	67,316	70,761
กระบี่	55,407	64,218	75,710	73,288
ชุมพร	49,231	53,758	60,674	65,231
ตรัง	46,667	52,445	62,334	63,246
นครศรีธรรมราช	48,338	51,157	56,965	59,869
นราธิวาส	28,316	32,044	37,101	38,762
ปัตตานี	50,576	53,250	55,196	60,038
พังงา	61,040	68,483	81,305	85,946
พัทลุง	29,353	32,812	38,004	41,786
ภูเก็ต	151,980	169,605	168,578	182,543
ยะลา	39,327	43,079	51,067	52,115
ระนอง	63,119	59,004	63,147	64,514
สงขลา	78,846	82,311	89,823	95,162
สตูล	64,081	66,636	69,636	72,003
สุราษฎร์ธานี	59,832	69,302	79,186	83,194

^P ตัวเลขเบื้องต้น

ที่มา: (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2548)

จากตารางที่ 5 พบว่ารายได้ของประชากรในปี 2547 ของแต่ละภาคเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยได้ดังนี้

- 1 กรุงเทพมหานครและปริมณฑล (260,195)
- 2 ภาคตะวันออก (229,877)
- 3 ภาคกลาง (162,412)
- 4 ภาคตะวันตก (78,961)
- 5 ภาคใต้ (70,761)
- 6 ภาคเหนือ (50,733)
- 7 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (32,099)

ประชากรส่วนใหญ่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือประกอบอาชีพทางด้านเกษตรกรรมซึ่งเป็นภาคที่มีรายได้ต่ำ และจังหวัดที่มีรายได้เฉลี่ยต่อหัวน้อยที่สุดในปี 2547 คือจังหวัด "หนองบัวลำภู" (16,808)

เศรษฐกิจภาคการเกษตร

แม้ว่ารายได้จากการส่งออกสินค้าหลักของประเทศไทยจะไม่ใช้สินค้าเกษตรกรรมแล้วก็ตาม แต่ไม่ว่าเราจะพิจารณาจากในด้านใด เช่น ด้านผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ ด้านการใช้ประโยชน์จากที่ดิน หรือด้านเศรษฐกิจและรายได้ของประเทศและของประชาชน ความเข้มแข็งทางการเกษตรก็ยังคงเป็นหัวใจของการพัฒนาที่ยั่งยืนของประเทศไทย และฝังรากลึกอยู่กับประชากรส่วนใหญ่ของประเทศมาช้านาน แต่เรากลับพบว่าประชากรส่วนใหญ่ของประเทศที่ประกอบอาชีพจากการทำการเกษตร เช่น ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคเหนือ ภาคกลาง (บางส่วน) กลับมีรายได้ต่ำ มีความกินดีอยู่ดีน้อยกว่าผู้ที่ประกอบอาชีพด้านอื่นๆ ดังนั้น เพื่อช่วยเหลือประชากรอันเป็นกระดูกสันหลังของชาติเหล่านี้ การแสวงหาแนวทางที่จะพัฒนาการเกษตรให้ยั่งยืนประสบความสำเร็จได้มีความอยู่ดีกินดีมากขึ้น จึงเป็นเรื่องที่มีความสำคัญสูงสุดเรื่องหนึ่ง การทำการเกษตรหรือธุรกิจการทำฟาร์ม มีกระจายอยู่ทั่วไปในทุกภูมิภาคของประเทศ แต่มักเป็นกิจการที่มีขนาดเล็ก และใช้เฉพาะแรงงานในครอบครัว เราจะได้ศึกษาวิเคราะห์สภาพทางเศรษฐกิจจากข้อมูลสถิติทางการเกษตรดังต่อไปนี้

ตารางที่ 6 ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ และผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ ตามราคาปี 2531
จำแนกตามสาขาการผลิต พ.ศ. 2543-2546

สาขาการผลิต	ล้านบาท			
	2543	2544	2545	2546 ^P
ภาคเกษตร	309,948	320,016	323,351	351,512
เกษตรกรรม การล่าสัตว์ และการป่าไม้	259,212	270,158	273,576	300,079
การประมง	50,736	49,858	49,775	51,433
ภาคนอกเกษตร	2,698,453	2,753,585	2,914,208	3,108,532
การทำเหมืองแร่และเหมืองหิน	64,235	64,622	71,741	76,607
การผลิตอุตสาหกรรม	1,096,168	1,111,457	1,187,809	1,311,201
การไฟฟ้า ก๊าซ และการประปา	97,570	103,937	110,137	115,230
การก่อสร้าง	76,323	76,471	80,608	83,250
การขายส่ง การขายปลีก การซ่อมแซมยานยนต์ จักรยานยนต์ ของใช้ส่วนบุคคลและของใช้ในครัวเรือน	474,789	495,569	478,402	495,367
โรงแรมและภัตตาคาร	113,441	118,664	124,045	119,397
การขนส่ง สถานที่เก็บสินค้า และการคมนาคม	290,388	310,058	331,269	343,661
ตัวกลางทางการเงิน	84,009	85,757	96,207	111,749
บริการด้านอสังหาริมทรัพย์ การให้เช่า และบริการ ทางธุรกิจ	120,328	122,431	128,290	134,850
การบริหารราชการแผ่นดินและการป้องกัน ประเทศ รวมทั้งการประกันสังคมภาคบังคับ	95,282	98,847	106,806	110,881
การศึกษา	83,811	84,956	86,987	88,644
การบริการด้านสุขภาพและงานสังคมสงเคราะห์	41,438	44,473	44,791	43,326
การให้บริการชุมชน สังคมและบริการส่วน บุคคลอื่นๆ	57,295	58,903	63,666	70,818
ลูกจ้างในครัวเรือนส่วนบุคคล	3,376	3,440	3,450	3,551
ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP)	3,008,401	3,073,601	3,237,559	3,460,044
ผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศเฉลี่ยต่อหัว (บาท)	48,339	49,046	51,273	54,356
บวก: ผลตอบแทนปัจจัยการผลิตสุทธิจาก ต่างประเทศ	-20,379	-25,276	-31,411	-45,633
ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GNP)	2,988,022	3,048,325	3,206,148	3,414,411
ผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติเฉลี่ยต่อหัว (บาท)	48,011	48,642	50,776	53,639

^P ตัวเลขเบื้องต้น

ที่มา: (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2548)

การคิดค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) และการคิดค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติ (GNP) ได้แบ่งมูลค่าของผลิตภัณฑ์ตามที่มาของสาขาการผลิต 2 สาขาใหญ่ๆ คือ (1) ภาคเกษตร และ (2) ภาคนอกเกษตร ดังปรากฏในตารางที่ 6 จากเกณฑ์ที่ใช้ในการจำแนกยังคงเห็นว่ารัฐบาลได้ให้ความสำคัญกับตัวเลขด้านการเกษตร ถึงแม้ว่าปัจจุบันภาคอุตสาหกรรมจะเติบโตขึ้นเรื่อยๆก็ตาม (การผลิตภาคนอกเกษตรในภาคอุตสาหกรรมมีตัวเลขที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆจากปี 2543 ถึง ปี 2546 เนื่องจากประเทศไทยพยายามที่จะพัฒนาเป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว) สำหรับมูลค่าของผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติภาคเกษตรตัวเลขในปี 2546 ซึ่งคิดเป็นมูลค่า 351,521 ล้านบาท หรือ ร้อยละ 10.16 ของผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ (GDP) ทั้งหมด (มูลค่า 3,460,044 ล้านบาท) นั้น จัดว่าเป็นตัวเลขที่ไม่น้อยเลยหากเปรียบเทียบกับส่วนของมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมประชาชาติภาคนอกเกษตรรวม 14 รายการซึ่งทั้งหมดคิดเป็นร้อยละ 89.84 (มูลค่า 3,108,532 ล้านบาท) จึงถือได้ว่าเศรษฐกิจของประเทศไทยยังคงขึ้นกับภาคการเกษตรมากทีเดียว

ตารางที่ 7 จำนวนและร้อยละของครัวเรือนและขนาดของครัวเรือนโดยเฉลี่ย จำแนกตามภาคและสถานะทางเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2543 2544 2545 และ 2547

ภาคและสถานะทางเศรษฐกิจสังคม ของครัวเรือน	ร้อยละของครัวเรือน			
	2543	2544	2545	2547
จำนวนครัวเรือนทั้งหมด	17,309,400	17,429,900	17,882,700	18,905,400
ทั่วราชอาณาจักร	100	100	100	100
กรุงเทพมหานครและ 3 จังหวัด รอบกรุงเทพมหานคร ^{1/}	18.0	18.1	17.4	17.8
ภาคกลาง ^{2/}	19.2	19.0	19.1	19.1
ภาคเหนือ	19.1	19.2	19.4	19.6
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	31.2	31.0	31.6	31.1
ภาคใต้	12.5	12.7	12.5	12.4

สถานะทางเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือน				
ผู้ถือครองทำการเกษตร				
เป็นเจ้าของที่ดิน	20.4	20.4	19.0	19.2
เช่าที่ดิน	4.2	4.4	4.1	4.9
ผู้ดำเนินธุรกิจของตนเองที่ไม่ใช่การเกษตร	16.3	16.9	17.1	17.7
ลูกจ้าง				
ผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพ นักวิชาการและนักบริหาร	8.2	8.6	9.1	9.6
คนงานเกษตร	7.1	6.5	6.8	7.0
คนงานทั่วไป	1.9	1.8	1.6	1.4
เสมียน พนักงาน พนักงานขาย และให้	13.2	14.3	13.2	13.5
บริการผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการผลิต	12.4	11.6	12.7	13.5
ผู้ไม่ได้ปฏิบัติงานเชิงเศรษฐกิจ	16.3	15.5	16.4	13.2

^{1/}รวมจังหวัดนนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ

^{2/}ไม่รวมกรุงเทพมหานคร นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ

ที่มา: (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2548)

จากตารางที่ 7 ประชากรที่ครัวเรือนอาศัย ในปี 2547 มีจำนวนครัวเรือนทั้งสิ้น 18,905,400 ครัวเรือน ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 100 พบว่ามีประชากรที่ประกอบอาชีพเกี่ยวกับการเกษตรมากถึงร้อยละ 31.1 ซึ่งเป็นตัวเลขที่มาจากจำนวนผู้ถือครองทำการเกษตรแบบเป็นเจ้าของที่ดินร้อยละ 19.2 และแบบเช่าที่ดินทำการเกษตรร้อยละ 4.9 รวมถึงการเป็นลูกจ้างในฐานะคนงานเกษตรร้อยละ 7 นั้นเป็นสถิติตัวเลขที่นับว่ามากที่สุดที่เดียว รัฐบาลจึงควรให้ความสำคัญกับภาคธุรกิจการเกษตร เนื่องจากประชากรของประเทศส่วนใหญ่ที่ประกอบอาชีพทางด้านภาคการเกษตร

ตารางที่ 8 เนื้อที่ถือครองทำการเกษตร พ.ศ. 2536 2541 และ 2546

รายการ	เนื้อที่ (ไร่)			ร้อยละของการเปลี่ยนแปลง	
	2536	2541	2546	2541/36	2546/41
เนื้อที่ถือครองทำ การเกษตรทั้งสิ้น	118,762,944	111,674,469	112,675,375	-6.0	0.9

ที่มา: (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2548)

อย่างไรก็ตามเนื่องจากภาคอุตสาหกรรมได้เติบโตมากขึ้นและขยายพื้นที่ในการทำธุรกิจด้านอุตสาหกรรมเข้ามาแทนที่ภาคเกษตรกรรม ดังได้กล่าวไปแล้วในหัวข้อที่ผ่านมา ทำให้เนื้อที่หรือพื้นที่ที่ใช้ในการทำธุรกิจภาคเกษตรกรรมลดน้อยลง ดังข้อมูลที่ปรากฏอยู่ในตารางที่ 8 จากปี 2536 ถึง 2546 เนื้อที่ถือครองทำการเกษตรลดลงจาก 118,762,944 ไร่ เป็น 112,675,375 ไร่

ตารางที่ 9 จำนวนผู้ถือครองทำการเกษตร จำแนกตามขนาดเนื้อที่ถือครองทั้งสิ้น พ.ศ. 2536 2541 และ 2546

ขนาดเนื้อที่ ถือครอง ทั้งสิ้น(ไร่)	จำนวนผู้ถือครอง			ร้อยละ		
	2536	2541	2546	2536	2541	2546
รวม	5,647,490	5,578,195	5,814,679	100	100	100
ต่ำกว่า 6	1,114,038	1,066,346	1,372,630	19.7	19.1	23.6
6-9	745,982	779,357	816,521	13.2	14.0	14.0
10-39	3,064,632	3,205,114	2,970,275	54.3	57.5	51.1
40-139	694,292	505,940	625,868	12.3	9.0	10.8
140 ขึ้นไป	28,546	21,438	29,385	0.5	0.4	0.5

ที่มา: (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2548)

แม้ว่าเนื้อที่ที่ใช้ถือครองทำการเกษตรจะมีแนวโน้มลดน้อยลง แต่จำนวนผู้ถือครองจากปี 2536 ถึง 2546 กลับมีจำนวนเพิ่มขึ้น คือจาก 5,647,490 รายในปี 2536 เป็น 5,814,679 รายในปี 2546 ซึ่งในจำนวน 5,814,679 รายดังกล่าวนี้ ถือครองเนื้อที่ทำการเกษตรมากที่สุดในภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ เราจึงสรุปได้ว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือทำการเกษตรมากกว่าภาคอื่นๆ รองลงมาคือภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ ตามลำดับ รวมทั้งสิ้นทั่วประเทศจำนวน 112,675,375 ไร่ ตามที่ได้ระบุไว้ในข้อมูลตามตารางที่ 10 นั้นเอง ข้อมูลในตารางที่ 8, ตารางที่ 9 และตารางที่ 10 จะสอดคล้องกัน

ตารางที่ 10 จำนวนผู้ถือครองและเนื้อที่ทำการเกษตร จำแนกตามภาค พ.ศ. 2546

ภาค	ผู้ถือครองทำ การเกษตร		เนื้อที่ถือครองทำ การเกษตร		เนื้อที่ถือครอง โดยเฉลี่ย(ไร่)
	จำนวน	ร้อยละ	เนื้อที่(ไร่)	ร้อยละ	
ทั่วประเทศ	5,814,679	100	112,675,375	100	19.4
ภาคกลาง	902,759	15.5	21,592,365	19.2	23.9
ภาคเหนือ	1,371,581	23.6	25,010,610	22.2	18.2
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	2,653,391	45.6	51,146,307	45.4	19.3
ภาคใต้	886,948	15.3	14,926,093	13.2	16.8

ที่มา: (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2548)

นอกจากนี้จากข้อมูลในตารางที่ 10 พบว่าในปี 2546 ทั่วประเทศจำนวนผู้ถือครองพื้นที่ หรือประกอบอาชีพด้านการเกษตรจำนวน 5,814,679 คนหรือคน ภาคที่ถือครองพื้นที่เพื่อทำ การเกษตรหรือประกอบอาชีพทางการเกษตรมากที่สุด คือ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ภาค อีสาน) รองลงมาคือภาคเหนือ ภาคกลาง และภาคใต้ ตามลำดับ และจากตารางที่ 9 ในปี เดียวกันพบว่าในจำนวน 5,814,679 คนหรือคนนั้นส่วนใหญ่หรือกว่าครึ่งหนึ่งที่ถือครองที่ดินเพียง 10-39 ไร่ จัดว่าเป็นธุรกิจฟาร์มที่มีขนาดเล็ก ส่วนครึ่งหนึ่งที่จัดว่าเป็นธุรกิจเกษตรหรือธุรกิจ ฟาร์มที่มีขนาดใหญ่มีเนื้อที่ 140 ไร่ขึ้นไปมีเพียง 29,385 คนหรือคนเท่านั้น คิดเป็นเพียงร้อยละ 0.5

รายได้ประชากรภาคการเกษตร

ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศที่ประกอบอาชีพหรือทำธุรกิจเกี่ยวกับเกษตรกรรม มีแนวโน้มขนาดของฟาร์มลดลง เนื่องจากอาจขายพื้นที่ฟาร์มเพื่อไปใช้ในการทำธุรกิจประเภทอื่นๆ หรืออาจแบ่งเป็นมรดกให้ลูกหลาน ทำให้ฟาร์มมีขนาดเล็ก ประชากรที่ประกอบอาชีพภาคธุรกิจเกษตรมีรายได้น้อยกว่าประชากรที่ประกอบอาชีพด้านอื่นๆ ซึ่งส่วนใหญ่อยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคเหนือ และดังที่ได้กล่าวไปแล้วว่าประชากรในสองภาคดังกล่าวก็มีรายได้ค่อนข้างน้อยเมื่อเทียบกับประชากรในภาคอื่นๆ ของประเทศเช่นเดียวกัน

ตารางที่ 11 รายได้ จำแนกตามสถานะทางเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2543 2544 2545 และ 2547

สถานะทางเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือน	รายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนต่อเดือน			
	2543	2544	2545	2547
ครัวเรือนทั้งหมด	12,150	12,185	13,736	14,963
	-4.5	0.3	12.7	4.4
ผู้ถือครองทำการเกษตร				
เป็นเจ้าของที่ดิน	7,014	7,072	8,827	9,937
	-3.2	0.8	24.8	6.1
เช่าที่ดิน	7,678	7,122	9,971	10,595
	-1.9	-7.2	40.0	3.1
ผู้ดำเนินธุรกิจของตนเองที่ไม่ใช่การเกษตร	17,093	15,952	18,970	19,056
	-6.7	-6.7	18.9	0.2
ลูกจ้าง				
ผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพ นักวิชาการ และนักบริหาร	31,366	32,708	33,963	37,080
	-3.9	4.3	3.8	4.5
คนงานเกษตร	4,796	5,139	5,467	6,421
	-4.7	7.2	6.4	8.4
คนงานทั่วไป	6,869	7,118	7,088	7,383
	1.9	3.6	-0.4	2.1

เสมียน พนักงาน พนักงานชาย และให้บริการ	14,678	13,717	15,122	16,225
	-11.8	-6.5	10.2	3.6
ผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการผลิต	10,500	10,361	10,499	11,512
	8.8	-1.3	1.3	4.7
ผู้ไม่ได้ปฏิบัติงานเชิงเศรษฐกิจ	8,169	8,412	9,189	10,192
	-10.3	3.0	9.2	5.3

หมายเหตุ ตัวเอน เป็นอัตราร้อยละของการเปลี่ยนแปลงต่อปีจากการสำรวจครั้งที่ผ่านมา

ที่มา: (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2548)

จากตารางที่ 11 เมื่อเราพิจารณารายได้เฉลี่ยต่อเดือนของครัวเรือน จำแนกตามสถานะทางเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือน ในปี 2547 ผู้ที่เป็นลูกจ้างในกลุ่มของผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพ นักวิชาการ และนักบริหาร มีรายได้เป็นอันดับสูงสุด ซึ่งสามารถเรียงลำดับกลุ่มอาชีพที่ทำรายได้จากมากไปหาน้อยได้ ดังนี้

1. ผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพ นักวิชาการ และนักบริหาร
2. ผู้ดำเนินธุรกิจของตนเองที่ไม่ใช่การเกษตร
3. เสมียน พนักงาน พนักงานชาย และให้บริการ
4. ผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการผลิต
5. ผู้ถือครองทำการเกษตรเช่าที่ดิน
6. ผู้ไม่ได้ปฏิบัติงานเชิงเศรษฐกิจ
7. ผู้ถือครองทำการเกษตรเป็นเจ้าของที่ดิน
8. คนงานทั่วไป
9. คนงานเกษตร

ในปี 2547 รายได้เฉลี่ยของครัวเรือนทุกสาขาอาชีพเฉลี่ยเป็น 14,963 บาท มีจุดที่น่าสังเกตว่า รายได้ของผู้ที่ถือครองทำการเกษตรในส่วนที่เป็นเจ้าของที่ดินกลับมีรายได้เฉลี่ยต่อครัวเรือนน้อยกว่าผู้ที่เช่าที่ดินทำการเกษตร คือผู้ที่ถือครองทำการเกษตร แบบเป็นเจ้าของที่ดินมีรายได้เฉลี่ย 10,595 บาท ส่วนผู้ถือครองทำการเกษตรแบบเช่าที่ดินมีรายได้เฉลี่ย 9,937 บาท

และคนงานที่ทำงานเกษตรมีรายได้น้อยที่สุด คือ 6,421 บาท นั้นเป็นจุดหนึ่งที่น่าสนใจศึกษา ปัญหาว่าเกิดอะไรขึ้นกับผู้ที่ทำธุรกิจฟาร์มหรือธุรกิจเกษตร หรืออาจตั้งข้อสังเกตได้ว่า เป็นไปได้หรือไม่ที่ปัญหาส่วนหนึ่งที่สำคัญอาจเกิดจากความสามารถในการบริหารจัดการของผู้เป็นเจ้าของธุรกิจฟาร์ม และสำหรับผู้ที่ทำธุรกิจฟาร์มหรือธุรกิจเกษตร มีแหล่งที่มาของรายได้มีส่วนดังต่อไปนี้

ตารางที่ 12 ร้อยละของผู้ถือครองทำการเกษตร จำแนกตามแหล่งที่มาของรายได้ของครัวเรือน (ไม่รวมบริษัทและห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล) พ.ศ. 2536 และ 2541

รายการ	2536	2541
แหล่งที่มาของรายได้ของครัวเรือน	100	100
จากการเกษตรอย่างเดียว	46.0	39.7
จากการเกษตรและจากแหล่งอื่น	54.0	60.3
ส่วนใหญ่จากการเกษตร	29.0	31.6
ส่วนใหญ่จากการรับจ้างทำงานเกษตร	2.7	3.8
ส่วนใหญ่จากแหล่งอื่น	16.0	20.9
จากการเกษตรและแหล่งอื่นพอกัน	6.3	4.0

ที่มา: (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2548)

ตามตารางที่ 12 หากพิจารณาเฉพาะในส่วนของจำนวนผู้ถือครองทำการเกษตร ซึ่งไม่รวมบริษัทและห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล ในปี 2541 (แต่ปัจจุบันจะมีบริษัทและห้างหุ้นส่วนนิติบุคคลที่ทำธุรกิจเกี่ยวกับการเกษตรเกิดขึ้นมากพอสมควร) พบว่ากลุ่มที่มีรายได้จากการทำการเกษตรอย่างเดียวมีประมาณร้อยละ 40 และกลุ่มที่มีรายได้จากการเกษตรและแหล่งอื่นด้วย คิดเป็นร้อยละ 60 จากครัวเรือนผู้ถือครองทำการเกษตรทั้งหมด แสดงว่าผู้ถือครองที่ดินเพื่อทำการเกษตรมากกว่าครึ่งหนึ่งที่ประกอบอาชีพอื่นด้วย แต่รายได้หลักมาจากการเกษตร ทั้งนี้เนื่องจากการทำการเกษตรจะมีฤดูกาลเข้ามาเกี่ยวข้อง ทำให้มีช่วงสิ้นสุดหรือช่วงเก็บเกี่ยวผลผลิต และอาจเว้นช่วงการทำการเกษตรในระยะสั้นๆระยะหนึ่งได้ ประชากรภาคเกษตรกรรมจึงมีเวลาที่จะหารายได้จากแหล่งอื่นในระยะสั้นๆ หรือหากแรงงานในครัวเรือนเหลือหรือว่างเว้นจากช่วงเก็บเกี่ยวผลผลิต

ของตนเสร็จเรียบร้อยแล้ว ก็อาจรับจ้างเก็บเกี่ยวผลผลิตให้กับครัวเรือนอื่นก็ได้ เนื่องจากช่วงเก็บเกี่ยวเป็นช่วงที่ต้องการแรงงานมาก

ตารางที่ 13 จำนวนผู้ถือครองทำการเกษตร จำแนกตามรายได้จากผลผลิตทางการเกษตร พ.ศ. 2536 2541 และ 2546

รายการ	จำนวน			ร้อยละ		
	2536	2541	2546	2536	2541	2546
จำนวนผู้ถือครองทำการเกษตรทั้งสิ้น ^{1/} (ไม่รวมบริษัทและห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล)	5,643,529	5,577,300	5,808,123	100	100	100
ยังไม่มีรายได้จากผลผลิต	124,353	97,797	141,018	2.2	1.8	2.4
มีรายได้จากผลผลิต (บาท)	5,519,176	5,479,503	5,667,105	97.8	98.2	97.6
ต่ำกว่า 5,001	841,098	334,585	352,284	14.9	6.0	6.1
5,001 - 10,000	1,485,238	905,539	665,802	26.3	16.2	11.5
10,001 - 20,000	1,369,204	1,254,615	1,124,539	24.3	22.5	19.3
20,001 - 50,000	1,259,620	1,774,818	1,981,426	22.3	31.8	34.1
50,001 -100,000	387,758	814,057	981,610	6.9	14.6	16.9
100,001 ขึ้นไป	176,258	395,889	561,444	3.1	7.1	9.7

^{1/} มูลค่าผลผลิตทางการเกษตรทั้งสิ้น

ที่มา: (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2548)

ตามข้อมูลในตารางที่ 13 จากปี พ.ศ. 2536 ถึง ปี พ.ศ. 2546 รายได้จากการขายผลผลิตของเกษตรกรเพิ่มขึ้นจากรายได้ อยู่ในช่วง 5,001-10,000 บาท เลื่อนระดับเป็น อยู่ในช่วง 20,001-50,000 บาท และจากปี พ.ศ. 2541 ถึง พ.ศ. 2546 ระดับของรายได้จากผลผลิตอยู่ในช่วงเท่าเดิม แต่มีจำนวนของครัวเรือนที่มีรายได้ในช่วงดังกล่าวเพิ่มขึ้นเล็กน้อย จากร้อยละ 31.8 เป็น 34.1 คือจำนวนที่มีรายได้เพิ่มขึ้นเพียงร้อยละ 2.3

ทรัพยากรธรรมชาติทางการเกษตร

ทรัพยากรคือสิ่งที่มีอยู่รอบๆตัวเราที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ ซึ่งเราแบ่งออกได้เป็น ทรัพยากรธรรมชาติคือสิ่งที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติและทรัพยากรที่ถูกสร้างขึ้นโดยมนุษย์ ในสมัยโบราณมนุษย์รู้จักการนำทรัพยากรทางธรรมชาติมาใช้ในการเกษตรกรรมมาช้านานแล้ว ต่อมาเมื่อเทคโนโลยีสูงขึ้น การนำเครื่องจักรและอุปกรณ์สมัยใหม่ก็ได้ถูกประดิษฐ์คิดค้นและนำมาใช้ในงานเกษตรกรรม ตลอดจนเทคโนโลยีเกี่ยวกับอาหารพืชและสัตว์ ทั้งนี้เพื่อทุนแรงงานหรือเพื่อให้ได้ผลผลิตเพิ่มมากขึ้น สำหรับทรัพยากรธรรมชาติอันเป็นทรัพยากรพื้นฐานนั้น ได้แบ่งเป็น 4 ประเภท ได้แก่

1. ดิน

เราต้องใช้ดินปริมาณมากในการปลูกพืชหรือเลี้ยงสัตว์หรือแม้แต่การประมง ดินที่เราต้องใช้จำนวนมากนั้น เรียกว่าต้องใช้เป็นพื้นที่ซึ่งจะเพียงพอ เราจึงเรียกว่า "ที่ดิน" ที่ดินเป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีอยู่จำกัด เคลื่อนที่ไม่ได้ เกษตรกรที่ถือครองที่ดินเพื่อทำการเกษตรโดยเฉลี่ยทั่วประเทศมีที่ดินครัวเรือนละ 19.4 ไร่ (ตารางที่ 10) ในที่ดินแต่ละแห่งจะมีความอุดมสมบูรณ์ไม่เท่ากัน เนื่องจากมีปริมาณของธาตุอาหารแตกต่างกัน และการที่ที่ดินแต่ละแห่งมีปริมาณของธาตุอาหารที่พืชต้องการแตกต่างกันเอง ที่ดินแต่ละแห่งจึงเหมาะแก่การปลูกพืชแต่ละชนิดแตกต่างกันด้วย อย่างไรก็ตามแม้ลักษณะที่ดินจะเหมือนหรือคล้ายกันก็อาจเหมาะกับการเติบโตของพืชต่างชนิดกัน เนื่องจากต้องขึ้นกับสภาพอากาศด้วยเช่นเดียวกัน ฉะนั้น หากจะกล่าวถึงการเลือกใช้ที่ดินเพื่อทำการเกษตร จะต้องพิจารณาถึงลักษณะภูมิประเทศ ความสูงต่ำของพื้นที่และที่ตั้งหรือทำเลของที่ดินด้วย ลักษณะของภูมิประเทศและที่ตั้งของที่ดินในแต่ละภูมิภาคของประเทศมีความแตกต่างกัน เช่นที่ดินที่ติดหรือใกล้กับทะเล เกษตรกรมักทำประมงเป็นอาชีพหลักหรือปลูกพืชที่สามารถขึ้นในน้ำกร่อยได้ ส่วนที่ดินที่เป็นที่ราบลุ่มติดแม่น้ำต่างๆ มักทำนาปลูกข้าว เป็นต้น

ตารางที่ 14 เนื้อที่ถือครองทำการเกษตร จำแนกตามการใช้ประโยชน์ในที่ดิน ลักษณะการถือครองที่ดินและเอกสารสิทธิ พ.ศ. 2546

รายการ	เนื้อที่(ไร่)	ร้อยละ
เนื้อที่ถือครองทำการเกษตรทั้งสิ้น	112,675,375	100
จำแนกตามการใช้ประโยชน์ในที่ดิน		
ที่ปลูกข้าว	58,912,268	52.3
ที่ปลูกยางพารา	9,641,851	8.6
ที่ปลูกพืชยืนต้น/ไม้ผล/สวนป่า	13,205,827	11.7
ที่ปลูกพืชไร่	21,547,419	19.1
ที่ปลูกพืชผัก สมุนไพรและไม้ดอกไม้ประดับ	1,378,612	1.2
ทุ่งหญ้าเลี้ยงสัตว์	1,199,367	1.1
ที่เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำจืด ^{1/}	1,225,545	1.1
ที่อื่นๆ	5,564,486	4.9

^{1/} 2546 เพิ่มการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำในพื้นที่น้ำจืดในคุ่มรวม

ที่มา: (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2548)

จากตารางที่ 14 ที่ดินที่ถูกถือครองไว้เพื่อใช้ในการเกษตรทั่วประเทศไทย ประมาณครึ่งหนึ่งได้ถูกใช้ไปในการปลูกข้าวซึ่งถือเป็นการใช้ประโยชน์จากที่ดินมากที่สุดเป็นอันดับหนึ่ง รองลงมาคือใช้เพื่อการปลูกพืชไร่ และปลูกพืชยืนต้น/ไม้ผล/สวนป่า เป็นอันดับที่สาม

2. น้ำ

น้ำเป็นทรัพยากรที่สำคัญมากอีกอย่างหนึ่งของการทำการเกษตร อาจเรียกว่าสำคัญมากที่สุดก็ได้ เพราะผลผลิตของพืชหรือสัตว์จะได้ปริมาณและคุณภาพสูงหรือคุณภาพต่ำนั้นขึ้นกับปริมาณน้ำและประเภทของน้ำจากแหล่งที่มาต่างๆ กัน สำหรับแหล่งน้ำที่ใช้ในทางการเกษตรนั้นแบ่งเป็น 4 แหล่ง ได้แก่

2.1 น้ำฝน สำหรับประเทศไทยแบ่งเป็น 3 ฤดู คือฤดูร้อน ฤดูฝน และฤดูหนาว ซึ่งส่วนใหญ่เราจะได้น้ำฝนในช่วงฤดูฝน ส่วนฤดูอื่นๆมักไม่มีฝนตก โดยเฉพาะฤดูร้อนเป็นฤดูที่แห้งแล้ง อย่างไรก็ตามประเทศไทยก็ถือว่ามีย่านน้ำฝนค่อนข้างอุดมสมบูรณ์

2.2 น้ำบนผิวดิน คือน้ำที่อยู่บนพื้นผิวโลกที่เรามองเห็น ส่วนใหญ่เกิดจากน้ำฝนที่ตกลงมา แบ่งเป็น 2 ประเภทคือ

2.2.1 น้ำผิวดินธรรมชาติ ได้แก่ น้ำในแม่น้ำลำคลองต่างๆ

2.2.2 น้ำชลประทาน ที่มนุษย์สร้างขึ้น ได้แก่ อ่างเก็บน้ำ ฝาย เขื่อน เป็นต้น

2.3 น้ำใต้ดิน หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า น้ำบาดาล เกิดจากน้ำฝนหรือน้ำบนผิวดินที่มีปริมาณมากๆ จนดินไม่สามารถอุ้มหรือเก็บกักน้ำไว้บนผิวดินได้ น้ำก็จะซึมผ่านชั้นดินชั้นหินลงไปใต้ดิน เกษตรกรสามารถขุดเจาะ หรือสูบน้ำขึ้นมาไปใช้ในการทำการเกษตรได้

2.4 น้ำในอากาศ ซึ่งหมายถึงความชื้นในอากาศ แต่น้ำประเภทนี้มีปริมาณน้อยเมื่อเทียบกับน้ำจากแหล่งอื่นๆ พืชบางชนิดในบางช่วงที่อากาศแห้งแล้ง อาศัยเพียงน้ำในอากาศก็สามารถมีชีวิตรอดได้ เช่นพืชทะเลทราย เป็นต้น สำหรับในบริเวณที่มีปริมาณฝนมาก และมีปริมาณน้ำบนผิวดินมาก จะมีความชื้นในอากาศค่อนข้างสูง

3. อากาศ

เราอาจเรียกว่า ลมฟ้าอากาศหรือภูมิอากาศ ก็ได้ ภูมิอากาศจะประกอบด้วย แสงแดด อุณหภูมิซึ่งอาจสูงหรือต่ำ ลมหนาวลมร้อนตามฤดูกาล และน้ำ (หรือความชื้นที่ได้กล่าวก่อนแล้วข้างต้น) ในแต่ละภาคจะมีสภาพภูมิอากาศแตกต่างกัน อันจะเป็นข้อจำกัดในการปลูกพืชเลี้ยงสัตว์ หมายความว่าเกษตรกรต้องเลือกพืชชนิดของพืชหรือสัตว์ให้เหมาะสมกับสภาพภูมิอากาศในพื้นที่ที่ทำการเกษตร ดังนั้นเกษตรกรอาจไม่สามารถเลือกผลิตชนิดพืชหรือสัตว์ตามที่ตนต้องการทั้งหมด เช่น เกษตรกรอาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือต้องการปลูกสตอเบอรี่ หรือแอปเปิ้ล ก็ไม่สามารถทำได้ แม้ว่าจะได้ราคาดีก็ตาม เนื่องจากผลไม้เหล่านี้ไม่ชอบอากาศร้อน เป็นต้น

4. แรงงานเพื่อการเกษตร

แรงงานเพื่อการเกษตรในที่นี้หมายถึง เกษตรกรที่เป็นบุคคลผู้ประกอบอาชีพทำการเกษตรและบุคคลภายในครอบครัวที่ได้ช่วยกันทำการเกษตร นอกจากนี้ยังรวมถึงแรงงานเกษตรที่รับจ้างผู้อื่นเพื่อทำการเกษตรด้วย เนื่องจากบางครั้งแรงงานภายในครอบครัวอาจไม่เพียงพอ สำหรับประเทศไทย ในปี 2547 จำนวนของผู้ที่ประกอบอาชีพทำการเกษตร คิดเป็นร้อยละ 24.1 ของจำนวนครัวเรือนทั่วประเทศ (โดยเป็นเจ้าของที่ดินร้อยละ 19.2 และแบบเช่าที่ดินเพื่อทำการเกษตรร้อยละ 4.9) และจำนวนผู้เป็นคณงานเกษตรหรือรับจ้างทำงานเกษตรคิดเป็นร้อยละ 7.0 ของทั่วประเทศ รวมเป็นแรงงานเพื่อการเกษตรร้อยละ 31.1 ของจำนวนครัวเรือนทั่วประเทศ (ตารางที่ 7) สำหรับขนาดของครัวเรือนหรือจำนวนแรงงานในแต่ละครัวเรือน โดยเฉลี่ยมีจำนวนแรงงานในแต่ละครัวเรือนลดลง ผู้ประกอบอาชีพทางการเกษตร มีขนาดครอบครัวจากปี 2541 ประมาณ 5 คน มีตัวเลขลดลงจนถึงในปี 2547 มีขนาดครอบครัวประมาณ 4 คน ตามตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 15 ขนาดของครัวเรือนโดยเฉลี่ย จำแนกตามภาค และสถานะทางเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือน พ.ศ. 2541 2542 2543 2544 2545 และ 2547

ภาคและสถานะทางเศรษฐกิจสังคม ของครัวเรือน	ขนาดของครัวเรือนโดยเฉลี่ย (คน)					
	2541	2542	2543	2544	2545	2547
จำนวนครัวเรือนทั้งหมด	3.7	3.7	3.6	3.6	3.5	3.4
กรุงเทพมหานครและ 3 จังหวัด รอบกรุงเทพมหานคร ^{1/}	3.4	3.3	3.2	3.2	3.3	3.2
ภาคกลาง ^{2/}	3.6	3.6	3.5	3.5	3.4	3.4
ภาคเหนือ	3.5	3.4	3.4	3.3	3.2	3.2
ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	4.1	4.0	3.9	3.9	3.7	3.7
ภาคใต้	4.0	4.0	3.9	3.8	3.8	3.7
สถานะทางเศรษฐกิจสังคมของครัวเรือน						
ผู้ถือครองทำการเกษตร						
เป็นเจ้าของที่ดิน	4.2	4.1	4.0	4.0	3.9	3.8
เช่าที่ดิน	4.2	3.9	4.0	4.1	4.0	3.8
ผู้ดำเนินธุรกิจของตนเองที่ไม่ใช่การเกษตร	3.9	3.8	3.8	3.8	3.7	3.6
ลูกจ้าง						

ผู้ปฏิบัติงานวิชาชีพ นักวิชาการและนักบริหาร	3.5	3.7	3.5	3.6	3.4	3.5
คณงานเกษตร	3.8	4.0	3.8	3.6	3.6	3.6
คณงานทั่วไป	3.5	3.4	3.7	3.7	3.6	3.5
เสมียน พนักงาน พนักงานขาย และให้บริการ	3.5	3.6	3.6	3.5	3.5	3.4
ผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการผลิต	3.7	4.0	3.7	3.6	3.6	3.6
ผู้ไม่ได้ปฏิบัติงานเชิงเศรษฐกิจ	2.9	3.0	2.8	2.7	2.7	2.7

^{1/} รวมจังหวัดนนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ

^{2/} ไม่รวมกรุงเทพมหานคร นนทบุรี ปทุมธานี และสมุทรปราการ

ที่มา: (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2548)

สรุปสาระสำคัญของบทที่ 1

ระบบเศรษฐกิจของประเทศไทยประกอบด้วยหน่วยเศรษฐกิจหลายๆหน่วยที่ช่วยขับเคลื่อนเศรษฐกิจในภาพรวมของประเทศ ไม่ว่าจะเป็นเศรษฐกิจของประเทศใดจะต้องประสบปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจเหมือนกันทุกประเทศ คือ (1) ผลิตอะไร (2) ผลิตอย่างไร และ (3) ผลิตเพื่อใคร เพียงแต่มักน้อยต่างกัน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับประเทศนั้นๆว่าใช้ระบบเศรษฐกิจแบบใด สำหรับประเทศไทยเป็นประเทศที่มีพื้นฐานทางเศรษฐกิจมาจากการทำเกษตรกรรม ซึ่งต้องอาศัยทรัพยากรธรรมชาติ ได้แก่ (1) ดิน (2) น้ำ (3) อากาศ (4) แรงงานคนและสัตว์ แต่ได้มีการพัฒนาภาคอุตสาหกรรมมากขึ้นเรื่อยๆ อย่างไรก็ตามประเทศไทยก็ยังไม่สามารถทิ้งภาคเกษตรกรรมไปได้ การส่งออกสินค้าเพื่อเป็นรายได้ของประเทศแม้เป็นด้านอุตสาหกรรมแต่ก็ยังมีภาคการเกษตรเป็นพื้นฐาน อีกทั้งประชากรส่วนใหญ่ของประเทศยังคงประกอบอาชีพด้านการเกษตร แต่กลับเป็นกลุ่มคนที่มีรายได้น้อย ดังนั้นหากต้องการให้เศรษฐกิจของประเทศมีการพัฒนาได้อย่างยั่งยืน จึงต้องพัฒนาเศรษฐกิจและรายได้ของเกษตรกรไทย รวมถึงการกระจายรายได้ไปทั่วทุกภูมิภาคด้วย เป็นภารกิจของรัฐบาลที่ต้องศึกษาปัญหาและต้องวางรากฐานระบบการจัดการที่ดีให้กับเกษตรกรไทยต่อไป

คำถามท้ายบท

1. ระบบเศรษฐกิจหมายความว่าอย่างไร
2. ปัญหาพื้นฐานทางเศรษฐกิจมีอะไรบ้าง
3. ระบบเศรษฐกิจแบ่งได้เป็นกี่แบบ อะไรบ้าง แต่ละแบบเป็นอย่างไร
4. รายได้ประชาชาติมีความสัมพันธ์กับเศรษฐกิจของประเทศอย่างไร
5. เพราะเหตุใดปัจจุบันภาคอุตสาหกรรมจึงเติบโตและเข้ามาแทนที่การเกษตรมากขึ้นเรื่อยๆ
6. ดุลการค้าเกี่ยวข้องกับอย่างไรกับการนำเข้าและส่งออกของประเทศ และบ่งบอกถึงเศรษฐกิจของประเทศได้อย่างไร
7. ภาคใดในประเทศไทยที่ถือครองที่ดินเพื่อใช้ในการเกษตรมากที่สุด
8. รายได้ภาคใดต่ำที่สุดและประกอบอาชีพใดเป็นส่วนใหญ่
9. ภาคการเกษตรมีความสำคัญกับเศรษฐกิจของประเทศอย่างไร
10. รายได้ของผู้ที่ทำการเกษตร และรับจ้างเกษตรหากเปรียบเทียบกับอาชีพอื่นๆ อยู่ในระดับใด และส่งผลกระทบต่อรายได้ประเทศอย่างไร